

Cmentarzisko halsztackie w Świbiu na Górnym Śląsku w świetle nowych badań

Monika Michnik¹, Karol Dzięgielewski²

1 – Muzeum w Gliwicach, ul. Dolnych Wałów 8a, 44-100 Gliwice; moniqarcheo@gmail.com

2 – Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gołębia 11, 31-007 Kraków

Słowa kluczowe: okres halsztacki, kultura łużycka, grupa górnośląsko-małopolska, cmentarzyska, kontakty społeczne

Cmentarzisko z wczesnej epoki żelaza w Świbiu jest jednym z najważniejszych zabytków archeologicznego dziedzictwa Górnego Śląska. Z liczbą ponad 570 pochówków, głównie szkieletowych, a w mniejszości ciałopalnych jamowych i popielnicowych, jest to jedna z największych prehistorycznych nekropoli w regionie. Jej wieloletnie badania prowadzone przez gliwickie muzeum (1961-1992) dostarczyły pokaźnej bazy danych źródłowych, których pełne opracowanie jest przedmiotem projektu realizowanego w latach 2021-2022 przez Muzeum w Gliwicach. Jego założenia i niektóre wyniki zostaną zaprezentowane w niniejszym wystąpieniu. Głównym celem projektu jest próba odtworzenia wzorców kultury, sieci kontaktów i warunków życia lokalnej populacji z początków wczesnej epoki żelaza (VIII-VI w. p.n.e.), z okresu znacznie słabiej rozpoznanego w tej części Śląska pod względem organizacji społecznej w porównaniu choćby z czasami późnej epoki brązu, z których pochodzą takie cmentarzyska jak Danków, Przeczyce czy Zbrojewsko.

Nekropola w Świbiu jest z jednej strony typowa dla lokalnej odmiany kręgu łużyckiego, podgrupy gliwicko-częstochowskiej grupy górnośląsko-małopolskiej, z jej takimi cechami jak rzadko spotykany w kręgu kultur pól popielnicowych brytualizm, bogate zestawy wyposażenia ceramicznego, czy specyficzny styl ceramiczny oraz regionalny strój (zwłaszcza kobiecy). Z drugiej jednak wyróżnia się na lokalnym tle liczbą i różnorodnością darów grobowych oraz licznymi importami. Część z nich, np. ceramika malowana, naczynia grafitowane, niektóre typy wyrobów brązowych i żelaznych, odzwierciedla oddziaływanie grupy śląskiej (nazywanej też śląskim wariantem kultury halsztackiej), inne mogą pochodzić bezpośrednio z obszarów wschodniohalsztackich lub północnoitalskich (paciorki szklane), co niewątpliwie wiąże się z lokalizacją nekropolii w pobliżu przebiegu tzw. szlaku bursztynowego z początków wczesnej epoki żelaza. W materiale czytelne są też powiązania z zachodnią Małopolską, dla której obszar Górnego Śląska był w tym czasie strefą pośredniczącą w recepcji wzorców halsztackich.

Wyniki interdyscyplinarnych badań nekropolii w Świbiu nie są możliwe do zaprezentowania podczas pojedynczego referatu, w związku z czym w tym naszym wystąpieniu kładziemy nacisk na kwestie chronologiczne, a wraz z nimi na dynamikę procesu halsztatyzacji Śląska (Świbie na tle najlepiej rozpoznanych nekropoli z tego czasu, takich jak Kietrz czy Domasław) oraz na analizy sieci powiązań społecznych.